

NIKOLINA URODA

KATALOG KAMENE SKULPTURE S LOKALITETA KULA ATLAGIĆA

UDK : 904 : 72 (497.5 Kula Atlagića)

Prethodno priopćenje

Primljeno: 1. 10. 2007.

Prihvaćeno: 5. 10. 2007.

Nikolina Uroda

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

HR, 21000 Split

S. Gunjače b.b.

nuroda@yahoo.com

U radu se obrađuje problematika atribucije pojedinih kamenih ulomaka s lokaliteta Sv. Petar i Sv. Nikola u Kuli Atlagića. Većina se ulomaka čuva u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, a onamo su dospjeli u nekoliko etapa. Osim činjenice da pripadaju različitim stilskim epohama, postavlja se problem kako odrediti pripadnost ulomaka određenim objektima. U članku je priložen katalog kamenih ulomaka te njihova interpretacija. Rezultati rekognosciranja ponudili su nekoliko mogućih lokacija na kojima bi mogli biti objekti kojima pripadaju ulomci skulpture priloženi u katalogu, no tek sustavna arheološka iskopavanja mogu ponuditi sigurniju atribuciju.

Ključne riječi: Kula Atlagića, Sv. Petar, Sv. Nikola, skulptura, templari.

Selo Kula Atlagića nalazi se 4 km sjeverozapadno od Benkovca, uz pravac srednjovjekovne prometnice *via Magna* koja je prolazila kroz zadarsko zaleđe.¹ Naziv sela prvi put se javlja tek u 17. stoljeću, dok se u starijim dokumentima na tom području spominju dva hrvatska sela: Tihlići i Bojište (Bojišće). U današnjem selu postoje tri crkve: dvije pravoslavne, posvećene sv. Nikoli, i katolička, posvećena sv. Petru. Nalazi koji su obrađeni u ovom radu vezani su uz stariju crkvu sv. Nikole na pravoslavnom groblju i uz crkvu sv. Petra, obnovljenu nakon potpunog rušenja za vrijeme Domovinskog rata.

Crkva sv. Nikole na pravoslavnom groblju sagrađena je godine 1446., o čemu svjedoči natpis na nadvratniku bočnog portala, te ugovor o gradnji crkve.² Na samom se natpisu spominje i naziv mjesta - Tihlić (*villa Tichlich*). Radi se o jednobrodnoj gotičkoj crkvi skromnih dimenzija s karakterističnom pravokutnom apsidom i prelomljenim svodom.

Fra Lujo Marun u svom dnevniku piše o crkvi u nekoliko navrata.³ Opisuje i ulomke s pleternom ornamentikom koji se vide na zidovima crkve i na dvorišnom zidu, ulomke crkvenog namještaja (ciborija) pronađene u samoj crkvi te križ priklesan od komada pluteja ukrašenog pletrom.⁴ On iznosi mišljenje da je na mjestu današnje postojala starija, starohrvatska, crkva. Neki autori pišu da je prvi titular crkve bio sv. Matej,⁵ dok drugi navode dokument u kojem se opisuje granice ninske biskupije te se u selu *Bogischio*, tj. Bojišće spominju crkve sv. Mateja i sv. Petra, što bi pretpostavilo postojanje obiju crkava zapadno od *Via Magna*, dakle na mjestu gdje se i danas nalazi crkva sv. Petra, a moguće je da je i sama crkva imala dva titulara.⁶

¹ Jakšić 1985, str. 325-346.

² Petricioli 1982, str. 31-32, 39-40 ; Delonga 1996, str. 199.

³ Marun 1998, str. 136, 140, 147, 233, 277, 291, 292.

⁴ Godine 1977. križ je još uvijek stajao na sljemenu krova iznad apside. Prilikom obilaska terena 2006. godine križ više nije bio tamo (vidi sl. 4).

⁵ Jakšić 2000, str. 14.

⁶ Delonga 1996, str. 199.

Crkva sv. Petra u Kuli Atlagića jednobrodna je građevina s pravokutnom apsidom. Južni i sjeverni zid građevine raščlanjeni su lezenama koje na gornjem dijelu međusobno povezuje niz slijepih arkadica. Crkva je imala vrata na zapadnoj i južnoj strani. Na zapadu je portal nad kojim se nalazi luk unutar kojeg se vjerojatno nalazila luneta. Kako su zidovi sjeli na kamenu liticu, bilo je potrebno ojačati ih sa sjeverne strane, te je načinjen pregradni zid od nepravilnog kamena povezanog žbukom.⁷ Ovaj se zahvat mogao vidjeti tek otkrivanjem temelja sjevernog zida crkve prilikom arheoloških istraživanja godine 1997. Prema spomenutim osobinama, crkva bi se mogla definirati kao ranoromanička građevina. U prilog tomu idu i podatci iz godine 1184. u kojima se navodi da ninski biskup Matej predaje viteškom redu križara crkvu sv. Petra u Bojišću (*de Boisce*) s bogatim приходima i posjedom u Polači.⁸ Važan je i podatak M. Bogovića,⁹ koji navodi izvore gdje se spominje rušenje i paljenje crkve sv. Petra u 17. stoljeću te njezina obnova.

Nalazi skulpture iz crkve sv. Petra ulaze u arheološku literaturu godine 1901., kad se u članku Frane Radića spominju ulomci pronađeni na tom mjestu.¹⁰ Na jednom od ulomaka on čita ime (*B*)*udimer(ius)*, za koje smatra da se spominje u Muncimirovoj ispravi iz godine 892. izdanoj u Bijaćima. Nadalje, on citira Kukuljevića, koji upravo tog župana poistovjećuje s kraljem Tomislavom, koji navodno mijenja ime nakon krunidbe. Radovi koji slijede njegovu prvu objavu, ne zadržavaju se na Radićevim razmatranjima, već pojedinačno obrađuju ulomke skulpture pokušavajući ih datirati. U svom dnevniku fra Lujo Marun, za razliku od Radića, prije spomenuti zabat s natpisom (*B*)*udimeriusa* spominje uz pravoslavnu crkvu sv. Nikole. Godine 1926./1927. don Mate Klarić vodi istraživanja u crkvi sv. Petra i oko nje, te nalaze povjerava fra Luji Marunu.¹¹

Veća arheološka iskopavanja provedena su godine 1997. nakon rušenja same crkve u Domo-vinskom ratu. Radovi su prethodili potpunoj obnovi crkve, koju su vodili djelatnici Konzervatorskog odjela u Zadru zahvaljujući dokumentaciji koja je načinjena u predratnom razdoblju. Istraživanja su se provodila u unutrašnjosti crkve i oko nje.¹² Osim novih spoznaja o arhitekturi, pronađeno je i istraženo 85 grobova te tridesetak ulomaka skulpture. Većina grobova prema dataciji nalaza pripada kasnosrednjovjekovnom razdoblju (od 14. do 16. stoljeća); stariji grobovi unutar crkve bili su devastirani, što potvrđuje podatke koje donosi M. Bogović, navodeći kako je episkop Atanasije dao da se otvore grobovi i povade kosti te da se zapali crkva.¹³

Sav materijal sa spomenutih istraživanja donesen je u Muzej hrvatskih arheoloških spomenika gdje je stručno obrađen. Osobita pozornost posvećena je kamenom materijalu koji je dosta specifičan i raznorodan te predstavlja izazov pri pokušaju datacije, atribucije određenim objektima i konačne interpretacije.

⁷ Petrinec 2000, str. 221.

⁸ Ostojić 1964, str. 107.

⁹ Bogović 1983, str. 44.

¹⁰ Radić 1901, str. 49-53.

¹¹ Marun, 1998, str. 292; Arhiv Konzervatorskog odjela u Splitu 103/1930.

¹² Petrinec 2000, str 219 – 226.

¹³ Bogović 1983, str. 44.

KATALOG

1. Nadvratnik (sl. 9)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 58 x 17 x 30 cm

Opis: Nadvratnik, sekundarno upotrijebljen kao prag vrata. Na prednjoj se strani nalazi dio natpisa, dok je s gornje strane naknadno uklesan žlijeb i načinjena rupa za osovinu vrata. Ulomak je otučen s kraćih strana. Sačuvan je dio natpisa:

**(L)IBERO PATRI
IVLIVS BES SVS
V (otum) S(olvit).**

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2771

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Petrinec 2000, str. 223

2. Nadgrobni spomenik - cipus (sl. 10)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 49 x 27 x 21 cm

Opis: Ulomak nadgrobnog spomenika. Otučen je s jedne duže i jedne kraće strane. Sprijeda je natpisno polje na kojem je sačuvan dio natpisa:

**P MI
VER..
AED..
ANN..
DXV..
CT..**

Polje je obrubljeno izbočenom vrpcom. Stražnja je strana također obrubljena trima plastičnim rebrima.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2772

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Petrinec 2000, str. 223

3. Arhitrav (sl. 11)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 94 x 24 x 17 cm

Opis: Tri ulomka antičke arhitektonske dekoracije spojena u lomu. Dekoracija je raspoređena u horizontalnim nizovima. U gornjem su dijelu sačuvana tri akroterija u obliku hrastova lista. Ispod njih nalazi se ukras dentikula dok je u najdonjem redu horizontalna vrpca ukrašena vegetabilnim motivom.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2765+2779+2780

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

4. Friz (sl. 12)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 41 x 18 x 13 cm

Opis: Ulomak antičke arhitektonske dekoracije, odlomljen sa tri strane. Sprijeda se nalazi dekoracija koju čini trolatični cvijet uokviren lišćem i plastično istaknutim izvijenim vrpcoma.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2789

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

5. Akroterij (sl. 13)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 33 x 20 x 12 cm

Opis: Ulomak antičke arhitektonske dekoracije. Sačuvan je punom debljinom, s tri strane je otučen, dok je s pred-

nje strane ukrašen stiliziranim biljnim motivima: podvezanim svežnjem prutića čiji su krajevi svijeni u volute. Između dva pruta nalazi se grančica s dva para listića, a jedna vrpca uokviruje peterolatični cvijet.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2790

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

6. Nadvratnik (sl. 14)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 35 x 25 x 9 cm

Opis: Ulomak arhitekture, profiliran širim i užim vodoravnim vrpcama. Na kraćim je stranicama odlomljen.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2775

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

7. Dovratnik (sl. 15)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 49 x 25,5 x 19 cm

Opis: Ulomak arhitekture, profiliran širim i užim vodoravnim vrpcama. Na kraćim je stranicama odlomljen.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2773

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

8. Dio arhitekture (sl. 16)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 16 x 14 x 6 cm

Opis: Ulomak arhitekture, na kraćim stranicama odlomljen. Središnje polje obrađeno je dljetom, ali nema dekoracije. Obrubljeno je širokom izbočenom vrpcom.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2778

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

9. Dovratnik? (sl. 17)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 30 x 17 x 8 cm

Opis: Stepenasto profilirani ulomak dovratnika. Otučen je s tri strane.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2776

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

10. Arhitrav (sl. 18)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 44.5 x 26.5 x 12 cm

Opis: Ulomak arhitrava oltarne ograde. Kraće stranice su mu odlomljene. Sprijeda ima tri zone. U gornjoj se zoni nalazi red kratkih kuka položenih udesno, dok je ispod njega ukras načinjen od troprutih vrpca koje se svijaju u čvorove. U donjoj je zoni natpisno polje gdje se može pročitati natpis koji se odnosi na izgradnju ili posvetu crkve u kojoj je ograda bila smještena.

[...edificavi (h)anc ?]DO(mu)M D(ei) AD [honorem..].

Okolnosti pronalaska: u Marunovim dnevnicima se navodi da je ovaj ulomak fra Lujo Marun dobio od don Bože Čavlova koji ga je našao na pravoslavnom groblju (Marun 1998, str. 140).

Inventarni broj: 2307

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Delonga 1996, str. 195

11. Arhitrav (sl. 19)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 39 x 16 x 12 cm

Opis: Ulomak arhitrava oltarne ograde, odlomljen s kraćih strana. Sprijeda je ploha podijeljena na dvije zone. U gornjoj se zoni nalaze kuke položene udesno, dok je u donjoj zoni natpisno polje koje započinje urezanim križem.

+ HIC [m?...].

Okolnosti pronalaska: bio je uzidan u pročelje crkve sv. Petra

Inventarni broj: 2590

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Radić 1901, str. 49-50/II; Delonga 1996 str. 201; Marun 1998, str. 277

12. Arhitrav (sl. 20)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 23 x 18,5 x 10,5 cm

Opis: Ulomak arhitrava odlomljen sa svih strana. Na prednjoj se plohi nalaze dvije zone. U gornjoj su kuke položene udesno, dok se u donjoj nalazi natpis:

[...a]LEV AD H(onorem) S(an)C[(t)i...] // [...]P(res)B(yte)R IVSS[it..].

Okolnosti pronalaska: nepoznate

Inventarni broj: 2592

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Delonga 1996, str. 202

13. Arhitrav (sl. 21)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 27 x 21 x 11,5 cm, slova 3,5-4 cm

Opis: Ulomak arhitrava odlomljen na kraćim stranama. Na prednjoj se plohi nalaze dvije zone. U gornjoj su kuke položene udesno od kojih se sačuvao samo izdanak, dok se u donjoj nalazi natpis:

[...] I CUNCTA QUE[...]

[...]HOC OPUS IEP(?) AD (H)O(norem..).

Okolnosti pronalaska: Marun spominje da je nakon posjeta selu sa sobom odnio ovaj ulomak (Marun, 1998, str. 27)

Inventarni broj: 2591

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Delonga 1996, str. 201; Marun 1998, str. 277

14. Zabat (sl. 22)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 59 x 58 x 11,5 cm, slova 5 cm

Opis: Dio zabata spojen od nekoliko ulomaka sastavljenih u lomu. Sačuvaniji dio središta zabata uokviren je konopastom profilacijom na koju se naslanja vanjski rub načinjen od troprutih petlji (pereca), a na njih vanjski rub zabata načinjen od niskih kuka položenih udesno. Središnji je dio ukrašen motivom troprutih učvorenih kružnica u čijim se središtima nalaze osmerolatični cvjetovi, dok su uglovi zabata ukrašeni grozdovima uokvirenim tankom vrpcom.

Na sačuvanom dijelu luka sačuvan je dio natpisa:

[...B]VDIMER[ius..].

Okolnosti pronalaska: Pronađen kao spolij u pročelju crkve sv. Petra (?)

Inventarni broj: 1140

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Delonga 1996, str. 202, 203

15. Arhitrav (sl. 23)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 26 x 62 x 11,5 cm

Opis: Ulomak grede oltarne ograde. Ukrašen se nalazi u tri horizontalna polja; u gornjem su kuke položene udesno, u srednjem su tropruti čvorovi, dok se u donjem nalazi natpis:

[Go?]DIDRAGO E[...].

Okolnosti pronalaska: u crkvi sv. Nikole 1905.

Inventarni broj: 1070

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Delonga 1996, str. 204; Marun 1998, str. 136

16. Zabat (sl. 24)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 43,5 x 24 x 11,5 cm

Opis: Zabat oltarne ograde. Na vanjskom dijelu nalaze se troprute kuke ispod kojih je niz također troprutih čvorova koji su dosta oštećeni. Na središnjem se dijelu nalazio prikaz od kojeg je ostao samo dio ptičjeg repa, dok se na unutrašnjem dijelu nalazi natpis:

...TORIVE.

Okolnosti pronalaska: Pronađen godine 1928. kao spolij u grobnici na pravoslavnom groblju oko sv. Nikole

Inventarni broj: 2589

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Ostojić 1964, sl. 292; Delonga 1996, str. 204; Marun 1998, str. 140

17. Arhitrav (sl. 25)

Materijal: mramor

Dimenzije: 32 x 20 x 11 cm

Opis: ulomak grede oltarne ograde podijeljen plastičnom vrpcom na dva polja. U donjem se polju nalazi motiv dvoprute pletenice, dok se u gornjem dijelu nalaze kuke položene ulijevo.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2764

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

18. Plutej (sl. 26)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 32 x 25 x 12 cm

Opis: Ulomak pluteja odlomljen sa svih strana. Od dekoracije je sačuvan dio isprepletenih kružnica u čijem se središtu isprepleću troprute vrpce.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2793

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Petrincec 2000, str. 222-223

19. Plutej (sl. 27)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 82 x 63 x 12 cm

Opis: Ulomak pluteja oltarne ograde. Središnje polje bilo je ukrašeno prikazom od kojeg je ostao sačuvan dio na kojem se vide prednje noge i glava ovce (?) te orlovsko krilo i pandže kojima orao grabi ovcu. Ogrubna vrpca načinjena je od troprutih kružnica koje se međusobno isprepleću i križaju u središtima kružnica.

Okolnosti pronalaska: otkriven ispod oltara u apsidi crkve sv. Petra

Inventarni broj: 2762

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Petrincec 2000, str. 223

20. Pilastar (sl. 28)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 60 x 22 x 12 cm

Opis: Pilastar oltarne ograde, otučen na kraćim stranicama. Od ukrasa je sačuvan kraj prepleta učvorenih kružnica načinjenih troprutom vrpcom, te početak prepleta koji se nastavlja okomito na prethodni.

Okolnosti pronalaska: uzidan u crkvu sv. Petra

Inventarni broj: 2767

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Radić 1901, str. 4, Gunjača 1960., sl. 29.

21. Pilastar (sl. 29)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 19 x 33 x 12 cm

Opis: Ulomak pilastra oltarne ograde. Odlomljen je na jednoj kraćoj strani. Od ukrasa je ostao kraj prepleta te jedna kružnica načinjena od troprute vrpce u čijem se središtu isprepleću druge vrpce.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2791

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

22. Plutej (sl. 30)

Materijal: vapnenac

Dimenzije:

Opis: Ulomak obruba pluteja sastavljen od tri dijela koji se spajaju u lomu. Sačuvan je motiv truprute kružnice u čijem se središtu križaju dvije također troprute vrpce.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2759, 2760, 2761

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

23. Plutej (sl. 31)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: nepoznate

Opis: Ulomak pluteja otučen sa svih strana. Sačuvan je motiv dvostruke truprute kružnice u čijem se središtu križaju dvije također troprute vrpce. Između kružnica vrpce čine mrežu, dok su kružnice međusobno povezane čvorom.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: nepoznat

Smještaj: Arheološki muzej u Zadru

Literatura: neobjavljen

24. Plutej (sl. 32)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: nepoznate

Opis: Ulomak pluteja otučen sa svih strana. Sačuvan je motiv dvostruke truprute kružnice u čijem se središtu križaju dvije također troprute vrpce. Između kružnica vrpce čine mrežu, dok su kružnice međusobno povezane. Plutej je naknadno priklesan u obliku križa.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: nepoznat

Smještaj: Arheološki muzej u Zadru

Literatura: Gunjača 1960, str. 280, sl. 30*

25. Plutej (sl. 33)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 20 x 65 x 12 cm

Opis: Ulomak pluteja oltarne ograde, sačuvan u punom profilu, dok su mu kraće strane odlomljene. S dvije je strane grubo priklesan. Sprijeda je ukrašen vegetabilnom viticom koja se savija te račva na tri mjesta svijajući se i tvoreći cvijet i list. U središnjem dijelu ulomka nalazi se ptica, dok je prema lijevom rubu ulomka isklesana riba.

Okolnosti pronalaska: nepoznate

Inventarni broj: 1108

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Petricioli 1960, str. 63, T XXII, 4; Karaman 1930, str. 83

26. Plutej (sl. 34)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 34 x 10 x 13 cm

* U istom radu Gunjača donosi fotografiju ulomka vjerojatno istog pluteja, koji je međutim danas izgubljen (Gunjača 1960, str. 28, sl. 31)

Opis: Ulomak donjeg dijela pluteja oltarne ograde koji je na gornjem dijelu otučen. Središnje je polje odvojeno od rubnog pojasa vrpcom astragala. Kao središnji motiv pluteja prikazana je životinja od koje su ostale sačuvane samo noge i dio tijela te pandže ptice (grabljivice). S lijeve i desne strane životinje nalazi se po jedan stup s bazom (s desne strane je baza otučena).

Na sačuvanom dijelu obrubne vrpce pluteja nalaze se prikazi dvaju paunova koji piju iz *kantharosa*, te vegetabilni motiv svijene troprute vitice s koje visi grozd. Desni dio obrubne vrpce je otučen.

Okolnosti nalaza: pronađen u zidu crkve sv. Petra za vrijeme istraživanja i radova na crkvi godine 1926.

Inventarni broj: 1107

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: Abramić 1932, str. 330; Petricioli 1960, str. 63, T XXII, 3

27. Pilastar (sl. 35)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 7 x 10,5 x 11 cm

Opis: Ulomak s ostatkom ukrasa načinjenog od troprute vrpce unutar koje se nalazio motiv zvjezdastog oblika (možda cvijet) koji je otučen.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2768

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

28. Pilastar (sl. 36)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 22 x 20 x 13 cm

Opis: Ulomak pilastra odlomljen sa svih strana. S bočne strane nalazi se žlijeb za umetanje pluteja. Prednja strana dekorirana je s tri niza plastično istaknutih šesterolatičnih rozeta unutar krugova. U središtu rozete nalazi se svrdlom perforirana kružnica.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2792

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

29. Plutej (sl. 37)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 33 x 14 x 12 cm

Opis: Ulomak pluteja oltarne ograde odlomljen sa svih strana. Sprijeda je ukrašen šesterolatičnim rozetama unutar kružnica u čijem se središtu nalazi svrdlom bušena kružnica. Ulomak je tako odlomljen da se vide samo polovice četiriju rozeta.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2797

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

30. Pilastar (sl. 38)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 21 x 18 x 13

Opis: Ulomak pilastra oltarne ograde. Polje s dekoracijom prilično je izlizano. Dekoracija se sastoji od šest reljefno izvedenih rozeta. U središtu svake rozete nalazi se svrdlom bušena rupa. Na bočnom dijelu nalazi se žlijeb za umetanje pluteja.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2770

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

31. Pilastar (sl. 39)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 26 x 20 x 10 cm

Opis: Ulomak dna ili vrha pilastra. Sačuvana mu je izvorna debljina. Sprijeda je ukras načinjen od triju plastičnih,

šesterolatičnih rozeta u kružnici. U središtu svake rozete nalazi se svrdlom bušena perforacija.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2786

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

32. Pilastar (sl. 40)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 20 x 53 x 10-14 cm

Opis: Donji dio pilastra, sastavljen od dva dijela koji se spajaju u lomu. S tri je strane ravno priklesan, a sprijeda je ukrašen trima vertikalnim vrpčama. Vanjske su vrpce dekorirane vertikalnim nizom šesterolatičnih rozeta i perforacijama načinjenim svrdlom, dok je središnja, udubljena vrpca ukrašena perforacijama koje se formiraju u kružnice. Duž bočne strane pilastra teče plitko konkavni žlijeb.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2788

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

33. Pilastar (sl. 41)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 22 x 88 x 14 cm

Opis: Pilastar oltarne ograde s četvrtastom istakom na vrhu. S tri je strane ravno priklesan, a sprijeda je ukrašen trima vertikalnim vrpčama. Vanjske su vrpce dekorirane vertikalnim nizom šesterolatičnih rozeta i perforacijama načinjenim svrdlom, dok je središnja, udubljena vrpca ukrašena perforacijama koje se formiraju u kružnice.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2782

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

34. Plutej (sl. 42)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 49 x 50 x 12 cm

Opis: Ulomak pluteja oltarne ograde. Sačuvana mu je debljina. Prednja strana je ukrašena. U sredini pluteja nalazio se prikaz od kojeg je ostao samo motiv trotračne stepenasto profilirane arkade ispod koje se nalazi ostatak repa neke životinje. U samom kutu središnjeg polja nalazi se stilizirani trolist. Središnja kompozicija omeđena je širokom vrpcom ukrašenom troprutim, međusobno isprepletenim kružnicama koje su ukrašene rupicama načinjenim svrdlom.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2781

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

35. Luneta (sl. 43)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 78 x 33 x 10 cm

Opis: Luneta sastavljena od tri ulomka koji se spajaju. Ukrašen je podijeljen lučnom profilacijom na gornji i donji registar. Oba su ukrašena motivima reljefno istaknutih rozeta unutar kružnice s perforiranim središtem. Gornji dio je istaknutiji od središnjeg polja.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2794

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

36. Luk (sl. 44)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 79 x 25 x 12 cm

Opis: Ulomak luka oltarne ograde. Ima tri ukrašena pojasa odvojena plastičnim vrpčama. U gornjem se nalazi ukrasna kompozicija kojoj je sačuvan samo jedan dio, i to središnji križ te pet reljefnih rozeta u kružnici s bušenim

središtem, dok se s druge strane križa sačuvala samo jedna rozeta. U srednjem ukrasnom polju nalazi se vegetabilni ukras načinjen od vitice koja se valovito savija, a s gornje i donje strane su naizmjenično raspoređeni trolatični cvjetovi. U donjem se ukrasnom polju nalazi ukras načinjen urezanim trokutima. S donje strane zabata nalaze se urezani rombovi.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2763

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

37. Arhitrav (sl. 45)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 20 x 14 x 12 cm

Opis: Ulomak gornjeg dijela pilastra oltarne ograde. Sačuvan je gornji rub načinjen dvjema profiliranim vrpcama, dok je s ostalih strana odlomljen. Ispod ruba nalazi se motiv trolista između dvije dvoprute arkade pod kojima se nalazi po jedna rozeta u kružnici. Lijeve rozete sačuvane su gotovo u cijelosti, dok se od desne nazire samo trećina. U središtu sačuvane rozete nalazi se krug perforiran svrdlom.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2795

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

38. Arhitrav (sl. 46)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 42 x 15 x 12 cm

Opis: Ulomak gornjeg dijela pluteja, odlomljen s tri strane, dok je gornji rub načinjen od dvije istaknute vrpce sačuvan. Ispod ruba nalaze dva trolista ispod kojih su dvije dvoprute arkade. Unutar arkada nalazi se po jedna rozeta unutar kružnice. U sredini svake rozete nalazi se svrdlom perforirana kružnica.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2796

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

39. Arhitrav (sl. 47)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 13 x 13 x 11,5 cm

Opis: Ulomak arhitrava, odlomljen sa svih strana. Od ukrasa je ostala samo palmeta i dio luka s desne strane.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2766

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

40. Arhitrav (sl. 48)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 22 x 88 x 14 cm

Opis: Ulomak arhitrava predromaničke oltarne ograde. Ukrašen je s prednje strane. Ukras se sastoji od niza arkadica koje izvire iz kantharosa. Ispod svake arkade nalazi se šesterolatični cvijet s perforiranom rupom u sredini. Prostor između dvije arkade ispunjen je motivom palmete.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2784

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

41. Arhitrav (sl. 49)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 24 x 12 x 12 cm

Opis: Ulomak arhitrava, oštećen sa svih strana. Od ukrasa je ostao samo dio arkade ispod koje se nalazi dio cvijeta unutar kružnice, a s vanjske strane arkade očuvan je jedan list palmete.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2787

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

42. Arhitrav (sl. 50)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 27 x 22 x 10 cm

Opis: Ulomak arhitrava oltarne ograde, prilično oštećen. Od ukrasa je ostao dio arkade ispod koje se nalazi polovina cvijeta unutar kružnice. Cvijet ima okruglu perforaciju u sredini. S lijeve i desne strane arkade nalazi se po jedan list palmete.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2785

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

43. Kapitel (sl. 51)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 7 x 6 x 2,5 cm

Opis: Ulomak kapitela s ostatkom reljefno izvedene kuke.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2769

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

44. Impost (sl. 52)

Materijal: vapnenac

Dimenzije: 30 x 18 x 12 cm

Opis: Impost, profiliran, sa žlijebom pri vrhu. Otučen je na nekoliko mjesta.

Okolnosti pronalaska: izvađen iz ruševina crkve sv. Petra nakon Domovinskog rata

Inventarni broj: 2774

Smještaj: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu

Literatura: neobjavljen

INTERPRETACIJA I ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Veći dio skulpture koja se obrađuje u ovom radu nalazi se u depou Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Dio materijala nalazio se u Muzeju prije početka spomenutih istraživanja godine 1997. Za većinu postoje i podaci o okolnostima pronalaska koji kazuju da su bili uzidani u pročelje crkve sv. Petra. Ispod oltara crkve pronađena su četiri ulomka istoga ranoromaničkog pluteja koji su se spojili u lomu (sl. 27). Neki od ulomaka koji su bili uvedeni u katalog pod istim inventarnim brojem, nakon detaljnijeg pregleda uspjeli su se spojiti u lomu, te za njih postoji samo jedan kataloški broj (sl. 11, 30).

Analizirajući stilske značajke katalogiziranog materijala, možemo ga podijeliti na četiri skupine:

- ulomci antičkog podrijetla
- ulomci predromaničke skulpture
- ulomci ranoromaničke skulpture.

Ulomke antičkog podrijetla ne možemo vezati uz neku arhitekturu u neposrednoj blizini postojeće crkve sv. Nikole. Tijekom istraživanja nisu pronađeni nikakvi ostaci koji bi mogli upućivati na građevinu koja je prethodila crkvi, a koja bi mogla potjecati iz razdoblja antike. Jedini ostaci arhitekture za koje bi se moglo pretpostaviti da su dio nekog antičkog zdanja nalaze se stotinjak metara zapadno i sjeveroistočno od crkve sv. Nikole, gdje se u polju naziru zidovi, a ima i ostataka tegula. Istraživanja tog objekta nisu nikada izvršena. Fra Luj Marun spominje nalaz rimskog natpisa s ruševina oko nove pravoslavne crkve, te opisuje arhitekturu za koju pretpostavlja da je antička ili pak srednjovjekovna.

Osim ulomaka antičke arhitekture (sl. 11-17), valjalo bi istaknuti i natpis koji spominje Libera (sl. 9), sekundarno upotrijebljen kao prag vrata. Iz natpisa bi se moglo zaključiti kako je nadvratnik stajao nad ulazom u svetište posvećeno Liberu. Kao analogije mogu se navesti primjeri posvetnih natpisa iz Polača na Mljetu¹⁴ te Bošane kraj Biograda na moru.¹⁵

Možemo pretpostaviti da se u blizini crkve nalazilo svetište posvećeno Liberu. Tom bi svetištu mogli pripadati i spomenuti ulomci arhitekture.

U skupinu predromaničke skulpture pripadali bi ulomci arhitrava i zabata s natpisima (sl. 18-24), ulomci crkvenog namještaja ukrašeni karakterističnim predromaničkim troprutim i dvoprutim pleterom (sl. 25-32, 35). Prema paleografskim osobitostima natpisa te dekorativnom repertoaru, ulomci arhitrava (sl. 18-24) već su otprije datirani u sredinu i kraj 9. stoljeća,¹⁶ a ulomci bez natpisa bi se prema dekoraciji mogli smjestiti u isto vrijeme. Natpisi govore o opremanju crkvenog objekta od strane svećenika čije je ime ostalo nepoznato.

Osobito zanimljiv je ulomak zabata (sl. 22) s natpisom na kojem se spominje *Budimerius*. Za njega se tvrdi da je bio velikodostojnik na dvoru kneza Muncimira te da se spominje u ispravi iz godine 892. kao dvorski župan ili kao župan kneginje (naime dva su *Budimeriusa* u toj ispravi). To bi moglo značiti da je dotični velikodostojnik dao obnoviti crkvu koja se nalazila u blizini, možda kao svoju zadužbinu, te dao izraditi novi namještaj.¹⁷

Unutar ove skupine posebno se ističu i ulomci pluteja koji su objavljeni u ranijoj literaturi¹⁸ (sl. 33 i 34). Njihova se datacija pomiče u kasnije razdoblje, u početak 12. stoljeća.

Sličan središnji motiv pojavljuje se i na pluteju koji je pronađen u svetištu crkve sv. Petra (sl. 27). Ulomci sl. 26, 28, 29 i 30, pokazuju sličnosti s bordurom navedenog pluteja te bi mogli pripadati istom namještaju.

¹⁴ Zaninović 1996, str. 345-351.

¹⁵ Nedved 1992, kat. br. 153.

¹⁶ Delonga 1996, str. 201-205.

¹⁷ Delonga 1996, str. 203.

¹⁸ Abramić 1932, str. 330; Petricioli 1960, 63, T XXII, 3.

Za posljednju skupinu nalaza bilo je teško pronaći oslonce jer je dosta specifična. Način obrade kamena, bušenje svrdlom te precizno klesanje rozeta povezuju gotovo sve ulomke ove skupine, koji bi se u konačnici mogli spojiti u jednu oltarnu ogradu (kat. br. 36-42, te sl. 44-50). Osim elemenata oltarne ograde, ostala je sačuvana i luneta (sl. 43), te impost (sl. 52). i ulomak kapitela (sl. 51).

Ovu bismo skulpturu mogli povezati sa samom crkvom sv. Petra, jer i crkva i skulptura stilski pokazuju značajke rane romanike. Problem se pojavljuje uzmemo li u obzir podatke da je većina ulomaka pronađena u ruševinama crkve, a bili su u nju uzidani kao *spolia*. No možemo pretpostaviti kako je crkva sv. Petra nakon rušenja i paljenja u 17. stoljeću prilikom obnove dobila novi namještaj, dok je onaj stariji ugrađen u zidove obnovljene crkve.

Potrebno je naglasiti i problematiku interpretacije: naime, ulomci skulpture pokazuju pripadnost najmanje trima različitim objektima (antičkom objektu, predromaničkoj crkvi te ranoromaničkoj crkvi), dok postojeća arhitektura ni nakon arheoloških istraživanja unutar i oko crkve sv. Petra ne pokazuje naznake postojanja neke ranije arhitekture na njezinom mjestu i u neposrednoj blizini.

Problem antičkih ulomaka pokušao je riješiti još fra Lujo Marun, koji je na prostoru južno i sjeveroistočno od crkve sv. Nikole vidio ostatke arhitekture za koje je pretpostavljao da su rimski.¹⁹

Predromanički ulomci očito su pripadali istodobnoj crkvi o čijem unutrašnjem uređenju svjedoče natpisi na arhitravima, a o obnovi namještaja svjedoči ime hrvatskog velikodostojnika na zabatu oltarne ograde. Nažalost, ostaje nerazjašnjeno gdje se nalazila predromanička crkva. S obzirom na postojanje velikog broja pleternih ulomaka kod crkve sv. Nikole, postoji mogućnost da se Budimirova i Godidragova crkva nalazi ispod crkve sv. Nikole na pravoslavnom groblju. U prilog tome ide i činjenica da tijekom istraživanja razrušene crkve sv. Petra nisu pronađeni tragovi ranije arhitekture koji bi upućivali na predromaničku fazu.²⁰ Ostaje pitanje kapelice sv. Jeronima koju spominje Bianchi uz crkvu.²¹ Crkvu istog titulara nalazimo u obližnjem selu Korlatu, pa je moguće da se Bianchijev opis odnosi upravo na nju.

Današnja crkva sv. Petra sagrađena je svakako prije godine 1186., kada je u posjedu vranskih templara koji su crkvu dobili od ninskog biskupa nekoliko godina ranije.²² Romanički namještaj (sl. 36-52) moguće je povezati s uređenjem crkve od strane templara. Jedini problem predstavlja činjenica da je dio tog namještaja pronađen kao spolij u zidovima crkve sv. Petra. Međutim, iz izvora je poznato da se crkva od 17. stoljeća nekoliko puta obnavljala jer je bila devastirana ili u vrlo lošem stanju.²³ Dio kamenog namještaja, kako onog predromaničkog, tako i romaničkog, tada je mogao dospjeti u zidove crkve.

Uređenje Sv. Petra u 12. stoljeću koje su poduzeli templari, podudaralo bi se s gradnjom hospicija, tj. konačišta sagrađenog vrlo brzo nakon preuzimanja crkve od ninskog biskupa. Naime, već u ispravi kojom Urban III. godine 1186. potvrđuje templarima posjed Bojišće, spominje se uz dobivenu crkvu („... *ecclesiam in Boisce....quam Nonensis episcopus ordini vestro assignavit...*“) i hospital, (*...hospitale sancti Petri...*).²⁴ Bojišće je prvi posjed na koji se templari šire iz Vrane stvarajući tako jedan od najbogatijih feuda u srednjovjekovnoj Hrvatskoj, koji će godine 1312., nakon ukinuća templarskog reda, preuzeti Ivanovci. To ne treba čuditi uzmemo li u obzir čitavu povijest i narav toga reda. Bogato područje Ravnih kotara i kontrola jednog od najprometnijih pravaca u Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu od Nina i Zadra do Knina (*via Magna*), bili su logičan izbor. Početkom 13. stoljeća u Bojištu se kao kraljev povjerenik nalazi templarski

¹⁹ Marun 1998, str. 277.

²⁰ Petrincec 2000, str. 222.

²¹ Binachi 1879, str. 354-355.

²² Dobronić 1984 A, str. 84-86.

²³ Bianchi 1879, str. 355; Bogović 1983, str. 44.

²⁴ CD II, str. 199, doc. 195.

poglavar za Ugarsku i Slavoniju (tj. Hrvatsku) fra Poncije od Križa (*Fra Pontio della Croce*), rješavajući neke sporove između Klisa, Splita i Trogira.²⁵

Ostatke zgrada templarskog hospicija vjerojatno je kraj sv. Petra vidio još Bianchi.²⁶ Danas ih je teško razaznati iako se ostaci arhitekture nalaze u neposrednoj blizini crkve, tj. zapadno od same crkve i prilaznog puta gdje se u ogradama naziru tragovi zidova neke veće građevine koja pokriva površinu od oko 20 x 20 m.

Ovo je samo pokušaj sistematizacije kamenog materijala s lokaliteta Sv. Petar i Sv. Nikola u Kuli Atlagića te natuknice za nastavak istraživanja. Daljnja istraživanja lokaliteta, detaljnije analize te komparacije sa srodnim materijalom, mogu donijeti opsežnije rezultate i konkretnije zaključke.

²⁵ CD III, str. 165, doc. 139; isti Poncije dobiva 1217. godine klišku tvrđavu od kralja Andrije II., koji se tada nalazi u Splitu na svom putu prema Svetoj zemlji. Toma Arhiđakon jasno navodi da kralj tvrđavu nije želio predati nekome od velikaša, a pošto je Splićani nisu htjeli, dao ju je templarima koji će u njoj ostati sve do godine 1229. Kontrola kliškog prolaza tim je vitezovima-redovnicima također bila zanimljiva. Arhiđakon 1977, str. 82 (gl. XXV).

²⁶ Bianchi 1879, str. 355.

LITERATURA

Abramić 1932

M. Abramić, *Quelques reliefs d'origine ou d'influence byzantine en Dalmatie*, Recueil Uspenski, vol. II, Paris, 1932.

Arhiđakon 1977

T. Arhiđakon, *Kronika*, Split, 1977.

Bianchi 1879

C. F. Bianchi, *Zara cristiana II*, Zadar, 1879.

Bogović 1982

M. Bogović 1982., *Katolička crkva i pravoslavlje u Dalmaciji za vrijeme mletačke vladavine*, Zagreb, 1982.

Codex diplomaticus

Delonga 1996

V. Delonga, V. Delonga, *Latinski epigrafički spomenici u ranosrednjovjekovnoj Hrvatskoj*, Split, 1996.

Dobronić 1984A

L. Dobronić, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, Rad JAZU, Zagreb, 1984.

Dobronić 1984 B

L. Dobronić, *Viteški redovi- templari i ivanovci u Hrvatskoj*, Zagreb, 1984.

Gunjača 1960

S. Gunjača, *Trogodišnji rad Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika*, Starohrvatska prosvjeta, s. III, 7, Split 1960.

Jakšić 1985

N. Jakšić, *Topografija pravca via Magna cesta vocata tendens per Lucam*, Starohrvatska prosvjeta, s. III, 14 (1984.), Split, 1985., 325-346

Jakšić 2000

N. Jakšić, *Benkovac i okolica u srednjem vijeku*, Kulturno-povijesni vodič 15, Split, 2000.

Karaman 1930

Lj. Karaman, *Iz kolijevke hrvatske prošlosti*, Zagreb, 1930.

Marun 1998

L. Marun, *Starinarski dnevници*, Split, 1998.

Nedved 1992.

B. Nedved, *Stanovništvo Zadra od 1. do 3. stoljeća*, Diadora 14, Zadar, 1992., 109-263

Radić 1901

F. Radić *Starohrvatska crkvice sv. Petra u Kuli Atlagića*, Starohrvatska prosvjeta, s. I, 6, Knin, 1901., 49-53

Ostojić 1964

I. Ostojić, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima*, vol.2, Split, 1964.

Petricioli 1960

I. Petricioli, *Pojava romaničke skulpture u Dalmaciji*, Zagreb, 1960.

Petricioli 1982

I. Petricioli, *Prilog zadarskim graditeljima XIV. I XV. Stoljeća*, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, 20(9) 1980/1981, Zadar, 1982., 29-42

Petrinec 2000

M. Petrinec, *Izvjestaj o arheološkim iskopavanjima crkve sv. Petra na Kuli Atlagića*, Starohrvatska prosvjeta, s. III, 27, Split, 2000., 219-226

Šišić 1925

F. Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, Zagreb, 1925.

Zaninović 1996

M. Zaninović, *Od Helena do Hrvata*, Zagreb, 1996.

SUMMARY

Catalogue of Stone Sculpture from the Area of Kula Atlagića

Key words: *Kula Atlagića, St Peter, St Nicholas, sculpture, Templars*

The village of Kula Atlagića is located 4km north-west of Benkovac in the direction of the medieval road *via Magna* which passed through the Zadar hinterland. The name of the village was first mentioned as late as the 17th century, while older documents mention two Croatian villages in that area: Tihlići and Bojište (Bojišće). In today's village stand three churches: two Orthodox dedicated to St Nicholas and one Catholic dedicated to St Peter.

The two churches are mentioned in the archaeological literature at the beginning of the 20th century. The church of St Nicholas in the Orthodox graveyard was completed in 1447 as witnessed by the inscription on the transom of the side portal, while the church of St Peter bears early Romanesque features, although it was destroyed several times during its turbulent history.

The stone fragments which are presented in the catalogue were gathered over a long period of time. Some were brought to Knin on the prompting of Fra Lujko Marun while most of the sculptures were gathered after the Homeland War from the ruins of the church of St Peter, into which they had been incorporated as building material, and brought to the Museum of Croatian Archaeological Monuments in Split. According to their stylistic characteristics, the sculptures are divided into different groups: ancient, early medieval and early Romanesque.

The problem which arose during the work on the sculptures was the attribution of individual groups to a particular object.

The ancient sculptures could have belonged to a temple or shrine to the Roman god Liber which was probably located in the area around the church of St Nicholas as evidenced by entries in the diary of Fra Lujko Marun, who on several occasions made notes on both churches and the areas around them.

The early medieval sculpture shows different characteristics and we could suppose that the earlier sculptures in this group were replaced by new furniture donated by some worthy benefactor. The question remains open as to where the early medieval church to which this furniture belonged was located. Numerous authors suppose that an early medieval church, which was in the 15th century or earlier replaced by a new one, was situated on the site of today's church of St Nicholas in the Orthodox graveyard. Because the investigations on this site have not been completed, we are left only with suppositions which could be confirmed by archaeological work.

The fragments of early Romanesque sculpture are very specific and it is not possible to find close parallels for them. The sculpture could be connected to the church of St Peter which was founded prior to the 12th century, but investigations carried out in 1997 showed that this building had only one building phase and we cannot therefore talk of the possibility of the existence of an earlier church, at least not in the investigated area inside the church and in its immediate area.

Translation: Nicholas Philip Saywell

Sl. 1. Sv. Nikola, pročelje crkve (fototeka Konzervatorskog odjela u Splitu)

Sl. 2. Sv. Nikola, natpis na nadvratniku bočnog portala (foto N. Uroda)

Sl. 3. Sv. Nikola, križ preklesan od ulomka pleternog namještaja (fototeka Konzervatorskog odjela u Splitu, 1977.)

Sl. 4. Sv. Nikola, današnji izgled crkve (foto N. Uroda)

Sl. 5. Sv. Petar u Kuli Atlagića, prije 1926. (fototeka Konzervatorskog odjela u Splitu)

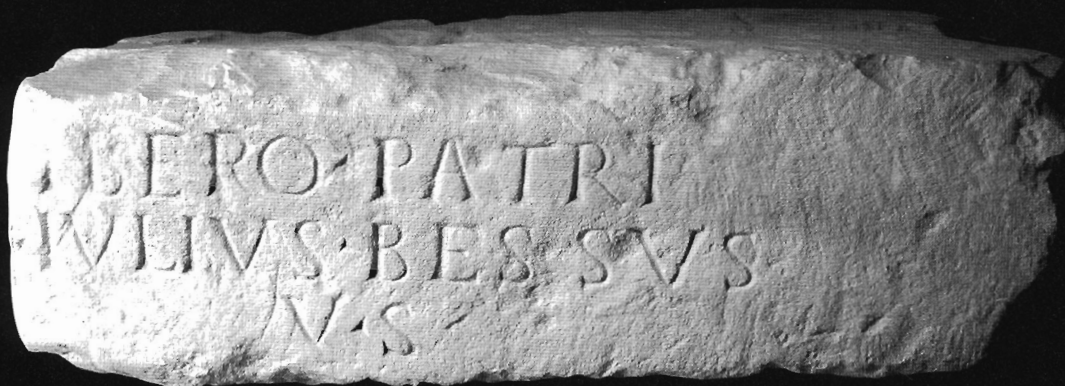
Sl. 6. Sv. Petar u Kuli Atlagića nakon skidanja žbuke u potrazi za ulomcima skulpture (fototeka Konzervatorskog odjela u Splitu)

*Sl. 7. Sv. Petar u Kuli Atlagića, pročelje i ulomak pluteja uzidan u pročelje crkve
(fototeka Konzervatorskog odjela u Splitu)*

Sl. 8. Sv. Petar u Kuli Atlagića, današnji izgled crkve

Sl. 9. Liberov natpis na nadvratniku (kat. br. 1, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 10. Nadgrobni spomenik
(kat. br. 2, foto: Z. Alajbeg)

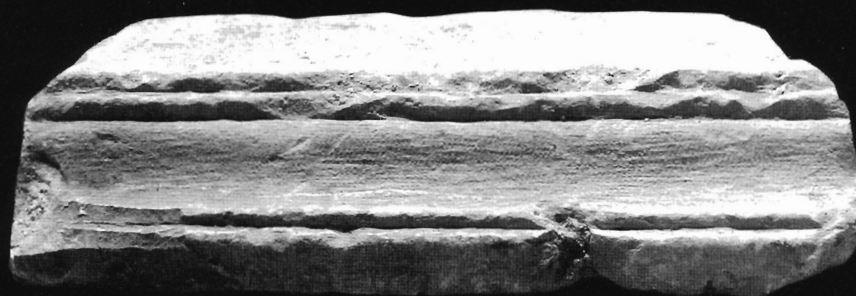
Sl. 11. Arhitrav (kat. br. 3)

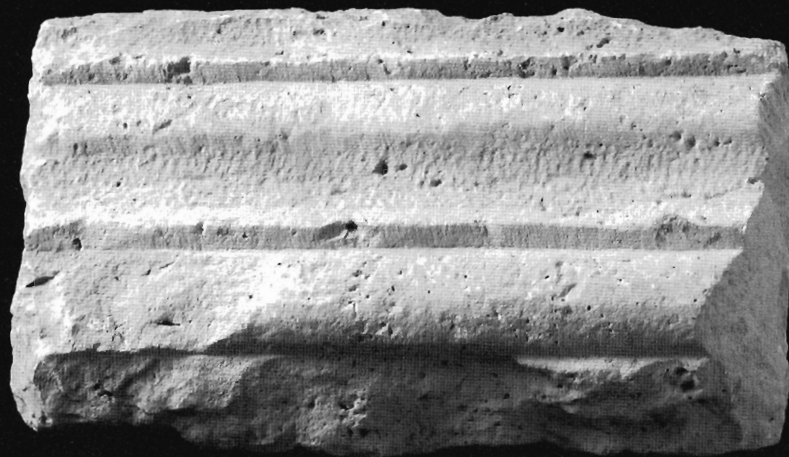
Sl. 12. Friz (kat. br. 4, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 13. Akroterij (kat. br. 5, foto: Z. Alajbeg)

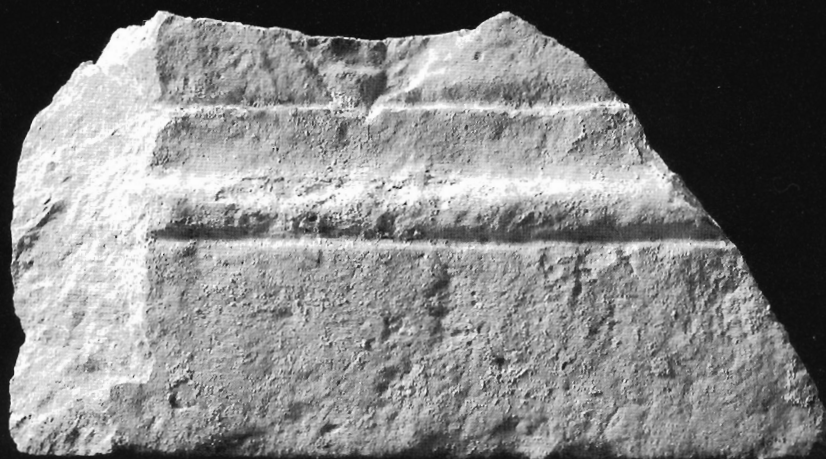
Sl. 14. Nadvratnik (kat. br. 6, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 15. Dovratnik (kat. br. 7, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 16. Dio arhitekture (kat. br. 8, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 17. Dovratnik (kat. br. 9, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 18. Arhitrav (kat. br. 10, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 19. Arhitrav (kat. br. 11, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 20. Arhitrav (kat. br. 12, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 21. Arhitrav (kat. br. 13, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 22. Zabat (kat. br. 14)

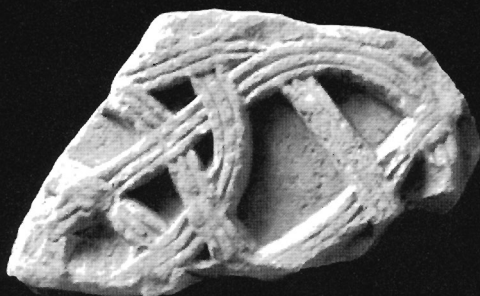
Sl. 23. Arhitrav (kat. br. 15)

Sl. 24. Zabat (kat. br. 16)

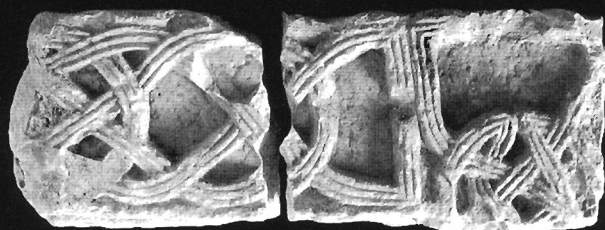
Sl. 25. Arhitrav (kat. br. 17)

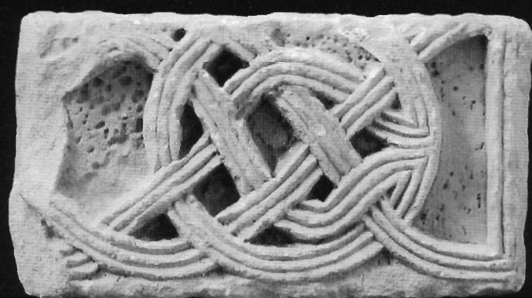
Sl. 26. Plutej (kat. br. 18)

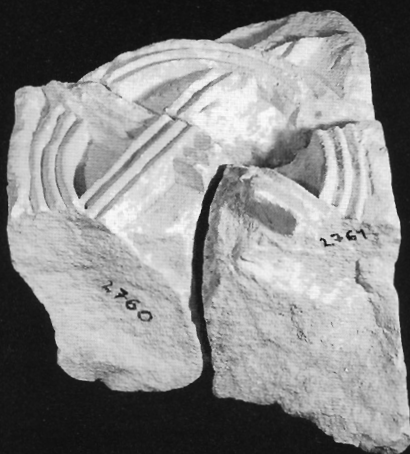
Sl. 27. Plutej (kat. br. 19, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 28. Pilastar (kat. br. 20, foto: Z. Alajbeg)

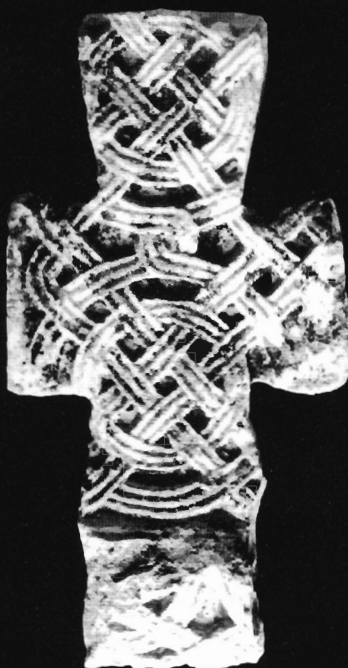
Sl. 29. Pilastar (kat. br. 21, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 30. Plutej (kat. br. 22)

Sl. 31. Plutej (kat. br. 23, fototeka Konzervatorskog odjela u Zadru)

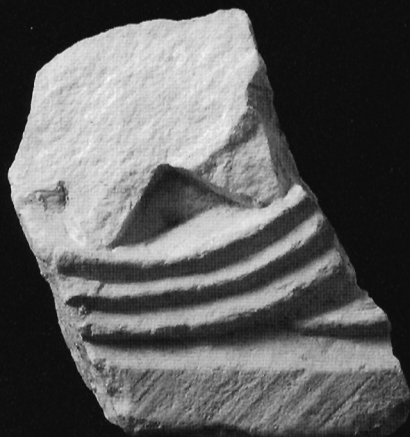
Sl. 32. Plutej (kat. br. 24, fototeka Konzervatorskog odjela u Zadru)

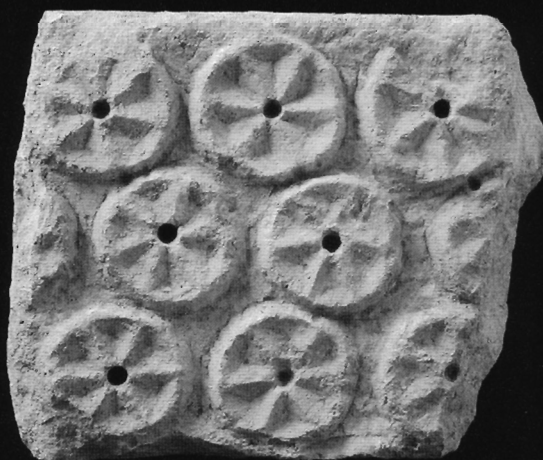
Sl. 33. Plutej (kat. br. 25, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 34. Plutej (kat. br. 26)

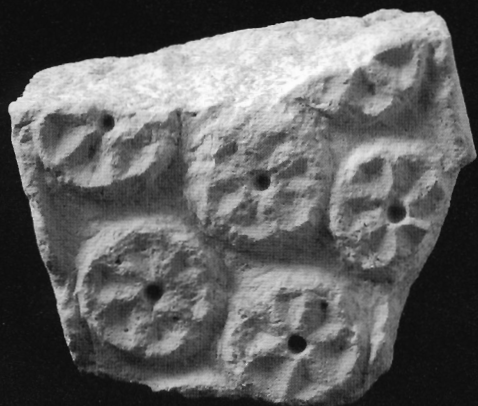
Sl. 35. Pilastar (kat. br. 27, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 36. Pilastar (kat. br. 28, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 37. Plutej (kat. br. 29, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 38. Pilastar (kat. br. 30, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 39. Pilastar (kat. br. 31, foto: Z. Alajbeg)

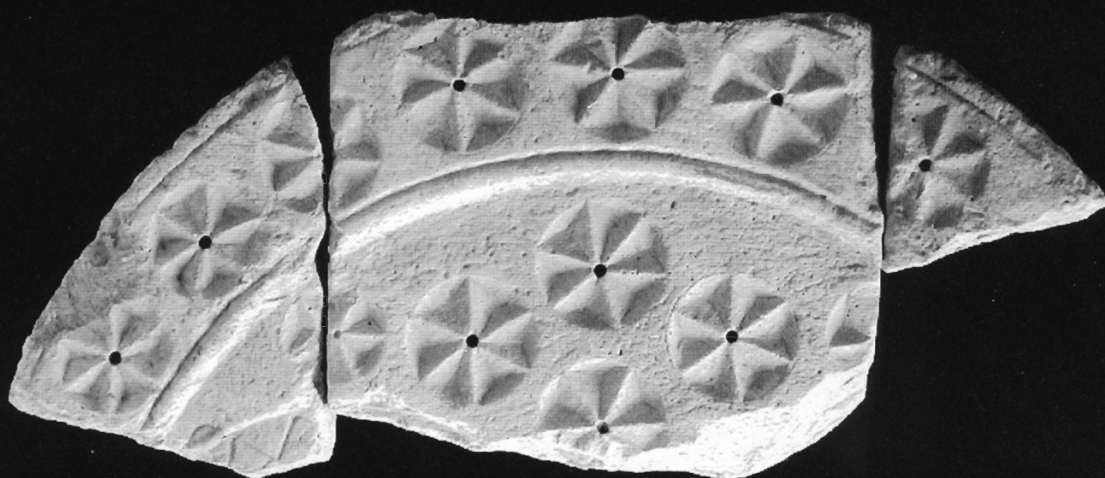
Sl. 40. Pilastar (kat. br. 32, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 41. Pilastar (kat. br. 33, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 42. Plutej (kat. br. 34, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 43. Luneta (kat. br. 35, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 44. Luk (kat. br. 36, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 45. Arhitrav (kat. br. 37, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 46. Arhitrav (kat. br. 38, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 47. Arhitrav (kat. br. 39, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 48. Arhitrav (kat. br. 40, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 49. Arhitrav (kat. br. 41, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 50. Arhitrav (kat. br. 42, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 51. Kapitel (kat. br. 43, foto: Z. Alajbeg)

Sl. 52. Impost (kat. br. 44, foto: Z. Alajbeg)